

doi.org/10.34765/sp.0320.a02

KONFERENCJA EPISKOPATU POLSKI WOBEĆ LUSTRACJI DUCHOWIEŃSTWA

Streszczenie

W artykule przedstawiono stanowisko Konferencji Episkopatu Polski w kwestii lustracji duchowieństwa, która pojawiła się w polskiej debacie publicznej w związku z oskarżeniami o współpracę niektórych duchownych ze służbami komunistycznymi. Problem lustracji duchowieństwa został wywołany głównie przez sprawę arcybiskupa Stanisława Wielgusa. Postawa Kościoła hierarchicznego wobec problemu lustracji duchowieństwa spotykała się z nieraz z bardzo krytyczną oceną. Nie brakuje opinii, że sprawa nie została wyjaśniona do końca i właściwie. W publikacji zastosowano podejście i metody badawcze właściwe dla nauk o polityce i administracji, w tym analizę źródeł, analizę systemową oraz metodę genetyczno-historyczną.

Słowa kluczowe: lustracja, Episkopat Polski, Służba Bezpieczeństwa.

Kody JEL: Z12

Wprowadzenie

Celem niniejszego artykułu jest analiza stanowiska Konferencji Episkopatu Polski (KEP) dotyczącego lustracji duchowieństwa. Zagadnienie pojawiło się w polskiej debacie publicznej w związku z oskarżeniami niektórych duchownych o współpracę z komunistycznymi służbami bezpieczeństwa.

Artykuł skłania do refleksji nad postawą Kościoła hierarchicznego wobec lustracji, która nie jest możliwa bez rekonstrukcji stanowiska KEP na podstawie kwerendy wydanych przez nią dokumentów (Borecki, Janik 2011, s. 5). Każde stanowisko wobec podejścia kościoła hierarchicznego do problemu lustracji duchowieństwa może zostać uznane za dyskusyjne, więc autor starał się uniknąć artykułowania ostatecznych wniosków.

Problematyka lustracji duchowieństwa mieści się w zakresie badań historycznych, religioznawczych i politologicznych (Banek 2005, s. 575). Na szczególną uwagę zasługują monografie: księdza Tadeusza Isakowicza-Zaleskiego, *Księża wobec bezpieki na przykładzie Archidiecezji krakowskiej*, Tomasza P. Terlikowskiego, *Odwaga prawdy. Spór o lustrację w polskim Kościele*, Zbigniewa Stawrowskiego, *Budowanie na piasku. Szkice o III Rzeczypospolitej*. Pomocne okazały się również artykuły publicystyczne, głównie redaktorów „Tygodnika Powszechnego”: Marka Zająca i ks. Adama Bonieckiego.

Pośród wykorzystanych metod badawczych szczególne znaczenie miała analiza źródeł, analiza systemowa oraz metoda genetyczno-historyczna, chociaż nie jest ona konsekwencją pogłębionych, archiwalnych badań źródłowych. Artykuł nie jest też pracą o charakterze *stricte* historycznym, więc metoda historyczna stanowi jedynie uzupełnienie.

Biorąc pod uwagę wewnętrzne zróżnicowanie Episkopatu wobec bardzo istotnych nieraz kwestii, szczególnie jeżeli zestawia się enuncjacje KEP z wypowiedziami poszczególnych biskupów, podstawę źródłową artykułu stanowią głównie dokumenty wydane przez KEP i jej organy statutowe, czyli listy pasterskie, komunikaty i oświadczenia. Wartość oficjalnych dokumentów Episkopatu polega przede wszystkim na tym, że są to oświadczenia wspólne, pozbawione skrajności, a więc najbardziej reprezentatywne dla Kościoła w Polsce jako całości (Stawrowski 2014, s. 28).

Lustracja duchowieństwa jako problem publiczny

Jedną z pierwszych wypowiedzi KEP na temat lustracji było stanowisko wyrażone w komunikacie z 256. Konferencji Plenarnej, która obradowała w Przemysłu w dniach 18–20.06.1992 r. Zawarto w nim sformułowanie: „nie wolno zapominać o uczynionym złu, które domaga się zadośćuczynienia” (Terlikowski 2007, s. 37). O potrzebie narodowej refleksji nad bolesną lekcją prawdy „przekazywanej przez historię” biskupi pisali także w *Orędziu biskupów polskich o potrzebie dialogu i tolerancji w warunkach budowy demokracji* we wrześniu 1995 r. Mimo to z początkowych wypowiedzi KEP dotyczących rozliczenia się z przeszłością wynikało niewiele, ale już wtedy można było przypuszczać, że problem lustracji duchowieństwa prędzej czy później stanie się problemem publicznym, a unikanie jego podejmowania przez Kościół może stać się dla niego szkodliwe (Isakowicz-Zaleski 2007, s. 8).

Przedstawiciele Kościoła hierarchicznego zabrali głos w tej sprawie dopiero na 335. Zebraniu Plenarnym, które odbyło się 9.03.2006 r. w Warszawie. KEP wydała wówczas oświadczenie w związku z ujawnieniem materiałów zgromadzonych przez Służbę Bezpieczeństwa PRL (*Komunikat z 335...* 2006, s. 57). Podczas spotkania z dziennikarzami arcybiskup Stanisław Dziwisz zapewnił, że Kościół traktuje sprawę niezwykle poważnie i z wielką odpowiedzialnością (Zajac 2006a, s. 2).

Biskupi podkreślili, że dochodzenie do prawdy z czasów komunistycznych powinno wiązać się z poszanowaniem godności człowieka. Sprzeciwiali się wytwarzaniu atmosfery sensacji i pomówień, a przy tym zbyt łatwemu formułowaniu ocen moralnych, które nie mają uzasadnienia. Wskazywali na widoczny brak równowagi w rozliczeniach z przeszłością, wyrażający się w oskarżaniu o współpracę z SB wielu osób, które były represjonowane przez poprzedni system i jednoczesnym unikaniu podejmowania problemu odpowiedzialności czołowych funkcjonariuszy tego systemu (*Oświadczenie Konferencji...* 2006, s. 58).

KEP protestowała przeciw medialnej kampanii nawołującej do lustracji księży. Posługiwanie się wyłącznie dokumentami służby bezpieczeństwa, która była wrogo nastawiona do Kościoła i środowisk opozycyjnych, uznawała za dążenie do wywoływania sensacji. Wobec braku pociągnięcia do odpowiedzialności funkcjonariuszy służb i stosowania publicznych oskarżeń wobec ich ofiar, lustracja powinna być poprzedzona ujawnieniem struktur i metod działania tajnych służb (*Komunikat z 336...* 2006, s. 49).

KEP domagała się wyraźnego wyodrębnienia prześladowcy i prześladowanych, w związku z tym wydała dokument wskazujący etycznie-moralne przesłanki podejścia do problemu lustracji. Był to *Memoriał Episkopatu Polski w sprawie współpracy niektórych duchownych z organami bezpieczeństwa w Polsce w latach 1944–1989*, który został przyjęty przez Radę Stałą Konferencji Episkopatu Polski 26.08.2006 r. na Jasnej Górze (*Memoriał Episkopatu...* 2006, s. 55).

Memoriał przyjęto równocześnie z ustawą lustracyjną, od której znacząco się różni, gdyż zawiera zapisy o potrzebie określenia fundamentalnych zasad dochodzenia do prawdy, ale nie ma w nim mowy o procedurach. Kładzie nacisk na religijno-pastoralny wymiar współpracy duchownych z komunistycznymi służbami i nie zawiera analizy sytuacji braku przyznania się do winy. Te kwestie regulowane są przez prawo kanoniczne i należą do dyscyplinarnej władzy przełożonego kościelnego. Memoriał zaprezentowali dziennikarzom kardynał Stanisław Dziwisz i arcybiskup Józef Michalik (Zając 2006b, s. 2). KEP stanowczo sprzeciwiała się w tym dokumencie lustracji bez jasno określonych zasad. Nie domagała się w związku z lustracją specjalnych przywilejów, jednak żądała respektowania autonomii zagwarantowanej przez konkordat i konstytucję. Zapowiedziała powołanie Komisji Historycznej, która razem z komisjami diecezjalnymi miała zbadać historię prześladowania Kościoła w powojennej Polsce (*Komunikat z 337...* 2006, s. 51).

Sprawa arcybiskupa Wielgusa

Problem lustracji został przedstawiony w zupełnie nowym świetle w związku ze sprawą arcybiskupa Stanisława Wielgusa, która miała swój początek w listopadzie 2006 r. W połowie listopada w mediach zaczęły pojawiać się spekulacje na temat nominacji hierarchy na urząd metropolity warszawskiego. Tygodnik „Przekrój” opublikował wówczas informację, z której wynikało, że ordynariusz płocki zastanawiał się nad przyjęciem nominacji z obawy o kompromitację moralną, gdyż w archiwach Instytutu Pamięci Narodowej może znajdować się teczka dokumentująca jego kontakty z funkcjonariuszami Służb Bezpieczeństwa PRL. Informacje te zostały następnie potwierdzone przez najważniejsze polskie dzienniki, bez podawania niedostępnych wtedy szczegółów. „Nieoficjalnie mówi się wprawdzie – pisał Tomasz Terlikowski – że bp Wielgus został poproszony przez prezydium Konferencji Episkopatu Polski o wyjaśnienia. Gdy jednak powiedział, że rozmawiał tylko z oficerami,

starając się o paszport, miał usłyszeć zapewnienie, że nie powinien rezygnować” (Terlikowski 2007, s. 73).

Powołana przez KEP na 337. Zebraniu Plenarnym w Warszawie Kościelna Komisja Historyczna, razem z istniejącymi komisjami diecezjalnymi, miała za zadanie zbadać historię prześladowania Kościoła w okresie PRL (Boniecki 2009, s. 12). 12.12.2006 r. określono szczegółowo zasady jej pracy. Z początkiem 2007 roku Kościelna Komisja Historyczna rozpoczęła kwerendę w warszawskim archiwum IPN, w wyniku której miało powstać sprawozdanie dla KEP. 2 stycznia arcybiskup Stanisław Wielgus poprosił Przewodniczącego Kościelnej Komisji Historycznej, prof. Wojciecha Łączkowskiego o zbadanie dotyczących go materiałów (*Komunikat Kościelnej...* 2007a).

Kościelna Komisja Historyczna badała sprawę arcybiskupa Wielgusa od 2.01.2007 r. 5.01. wydała komunikat, w którym stwierdziła, że „(...) istnieją liczne, istotne dokumenty potwierdzające gotowość świadomej i tajnej współpracy ks. Stanisława Wielgusa z organami bezpieczeństwa PRL. Z dokumentów wynika również, że została ona podjęta”, mimo że współpraca z SB była zakazana przez Episkopat. W dokumentacji IPN zachowały się opinie funkcjonariuszy wywiadu PRL odnoszące się do materiałów SB, które pośrednio mogły wskazywać, że działalność ks. Stanisława Wielgusa w środowisku lubelskim mogła wyrządzić szkody różnym osobom z kręgu Kościoła. Natomiast w zakresie współpracy z wywiadem PRL analiza dokumentów nie pozwala jednoznacznie stwierdzić, że ks. Stanisław Wielgus wyrządził komukolwiek krzywdę (*Komunikat Kościelnej...* 2007c).

Arcybiskup Wielgus oświadczył, że nigdy nie wyrządził nikomu żadnej krzywdy i zaprzeczył prawdziwości informacji zawartych w materiałach organów bezpieczeństwa PRL. Nie podpisał też żadnej deklaracji współpracy z SB i nigdy nie uważał się za jej współpracownika, a charakterystyka jego osoby, zawarta w materiałach komunistycznych służb, jest tak dalece nieprawdziwa, że nigdy nie rozpoznałby siebie na jej podstawie, gdyby była anonimowa. Ponadto przypisywano mu cechy i umiejętności, których nigdy nie posiadał, np. znajomość języka hiszpańskiego, posiadanie w początkowym okresie kariery naukowej wielu publikacji zagranicznych, skłonności do świeckiego prowadzenia życia (*Oświadczenie abp. Stanisława Wielgusa* 2007).

7.01. Nuncjatura Apostolska w Polsce poinformowała o rezygnacji arcybiskupa Wielgusa, złożonej na ręce papieża Benedykta XVI (*Abp Wielgus – rezygnacja* 2007). Wydarzenia związane z rezygnacją arcybiskupa Wielgusa z urzędu w dniu przewidzianym na ingres KEP określiła jako dramatyczne. Podkreśliła, że potwierdził on fakt uwikłania w tę współpracę i przyznał, że

w ten sposób skrzywdził Kościół. Uczynił to w dużym stopniu pod wpływem wymowy dokumentów i opinii Kościelnej Komisji Historycznej, ale jednak wyznał własną winę (Boniecki 2007, s. 1). KEP stwierdziła, że brak uwzględnienia zasady domniemania niewinności przyczynił się do stworzenia wokół oskarżonego atmosfery nacisku, która utrudniła mu przedstawienie opinii publicznej odpowiedniej obrony (*Słowo Biskupów...* 2007).

Kościelna Komisja Historyczna

Sprawa arcybiskupa Wielgusa w istotny sposób wpłynęła na tok prac Kościelnej Komisji Historycznej, która na mocy ustaleń Rady Stałej KEP oraz biskupów diecezjalnych z 12.01.2007 r., kontynuowała pracę nad materiałami źródłowymi zgromadzonymi w IPN. Prace obejmowały kwerendę źródeł dotyczących m.in. wszystkich biskupów, w tym członków Prezydium KEP (*Komunikat Kościelnej...* 2007d).

Po wysłuchaniu relacji z prac Kościelnej Komisji Historycznej KEP oświadczyła, że oceny postaw duchownych w okresie funkcjonowania systemu komunistycznego mogą dokonywać tylko komisje powołane przez KEP albo biskupów diecezjalnych. Będą one działać na podstawie metodologii wypracowanej we wcześniejszym memoriale biskupów (*Komunikat z 339...* 2007). Kościelna Komisja Historyczna nie jest powołana do dokonywania oceny publikacji dotyczących Kościoła w czasach PRL, nie jest też kompetentna do upubliczniania wyników badań z własnej inicjatywy, dlatego też nie ponosi żadnej odpowiedzialności za treść informacji pojawiających się na ten temat w mediach (*Kościelna Komisja nie będzie oceniać...* 2007).

W liście pasterskim do kapłanów na Wielki Czwartek 2007 r. biskupi przeprosili za błędy popełnione w czasie komunizmu i przeprosiny te uznano za zakończenie procesu rozliczania się z przeszłością (*List biskupów...* 2007). 27.06.2007 r. Kościelna Komisja Historyczna wydała komunikat podsumowujący wyniki przeprowadzonych badań. Po jego ogłoszeniu pojawiło się sporo wątpliwości, które – zdaniem księdza Adama Bonieckiego – nie wpływały pozytywnie na autorytet biskupów. „Choć czasem mamy do czynienia – pisał – z sięganiem po lustrację w celu podważania ich autorytetu, to trudno wszystkie badania historyczne wrzucać do tego samego worka” (Boniecki 2009, s. 12). Kościelna Komisja Historyczna oświadczyła, że w udostępnionych jej przez IPN materiałach SB dotyczących żyjących biskupów Kościoła

rzymskokatolickiego w Polsce kilkunastu z nich zostało zarejestrowanych jako tajni współpracownicy lub kontakty operacyjne, kontakt informacyjny, a jeden jako agent wywiadu PRL. Niektórzy zostali zarejestrowani jako kandydaci na tajnych współpracowników, ale taka kategoria nie może być utożsamiana z żadną z form współpracy z SB, gdyż należy ją traktować jako formę represji (*Komunikat podsumowujący...* 2007).

Kościelna Komisja Historyczna ograniczyła badanie indywidualnych przypadków tylko do członków KEP, gdyż zostały powołane diecezjalne komisje historyczne. Jej działalności nie można było porównywać z funkcjonowaniem sądów, gdyż nie mogła stosować charakterystycznych dla pracy sądów procedur, np. wzywania świadków, zlecenia ekspertyz grafologicznych itd. Nie miała też uprawnień do wydawania orzeczeń stwierdzających rzeczywistą świadomą i tajną współpracę z organami bezpieczeństwa PRL. Materiały dostępne w IPN były chaotyczne i niekompletne, głównie w wyniku ich masowego niszczenia w latach 1989–1990. Trudności potęgował także fakt, że od duchownych nie wymagano pisemnej zgody na współpracę i nie żądano od nich podpisów na żadnych dokumentach.

Rada Stała KEP postanowiła opublikować uznane za istotne wyniki badań Kościelnej Komisji Historycznej i Zespołu ds. Oceny Etyczno-Prawnej. Podkreśliła, że Kościół jest jedynym środowiskiem, które w sposób uporządkowany zdecydowało się na zbadanie historycznej wartości archiwaliów IPN oraz etyczno-prawnej oceny postaw ludzi Kościoła (*Raport o stanie wiary w Polsce 2011*, s. 60).

Opracowanie końcowe i dokumentacja prac obu zespołów miały zostać przekazane Stolicy Apostolskiej, zgodnie z przyjętymi wcześniej przez KEP zasadami postępowania. Powołując się na podsumowanie sprawozdania Zespołu ds. Oceny Etyczno-Prawnej biskupi stwierdzili, że oskarżanie wymienianych w aktach SB biskupów o świadomą i dobrowolną współpracę ze służbą bezpieczeństwa PRL jest merytorycznie bezpodstawne ze względu na brak dowodów. Dlatego rozpowszechnianie informacji na temat rzekomej współpracy tych biskupów ze służbami bezpieczeństwa należy uznać za niesprawiedliwe, podważające ich dobre imię, a przez to wysoce krzywdzące. Z chwilą zakończenia prac Kościelnej Komisji Historycznej i Zespołu ds. Oceny Etyczno-Prawnej, biskupi uznali, na podstawie dostępnych wówczas materiałów, sprawę odnoszących się do nich materiałów służb bezpieczeństwa PRL, za zamkniętą (*Komunikat z 342...* 2007).

Po zapoznaniu się z listem Stolicy Apostolskiej na temat dokumentów Kościelnej Komisji Historycznej, KEP wydała 11.03.2009 r. oświadczenie, w którym stwierdziła, że polscy biskupi, mimo że nie byli do tego zobowiązani, odważnie zmierzli się z przeszłością okresu komunistycznego. Stolica

Apostolska przeanalizowała materiały przekazane jej w październiku 2008 r. i stwierdziła, że nie znajduje podstaw do oskarżania członków Episkopatu Polski o zawinioną i dobrowolną współpracę ze służbami bezpieczeństwa PRL. W związku z tym KEP oświadczyła, że uznaje sprawę za zamkniętą i nie zamierza w przyszłości zajmować stanowiska wobec tego rodzaju materiałów (*Oświadczenie Konferencji... 2009*).

Podsumowanie

Po zakończeniu prac Kościelnej Komisji Historycznej KEP uznała, że problem lustracji duchowieństwa został rozwiązany, a wiele przypadków oskarżeń o współpracę z komunistycznymi służbami bezpieczeństwa wysuwanych wobec członków Episkopatu, a także duchowieństwa w ogóle, stanowi próbę zdyskredytowania Kościoła i zakwestionowania jego roli w sferze publicznej.

Raport z prac Kościelnej Komisji Historycznej został przesłany w 2009 r. do Watykanu, który stwierdził, że nie ma istotnych podstaw do twierdzenia, że któryś ze 102 członków KEP współpracował dobrowolnie z komunistycznymi służbami bezpieczeństwa, mimo że wśród biskupów odnotowano kilkanaście przypadków osób zarejestrowanych jako tajni współpracownicy, kontakty operacyjne bądź informacyjne. Raport nie został ujawniony na wniosek samych biskupów, chociaż wyjątek stanowili: arcybiskup Józef Michalik i biskup Wiktor Skworec, którzy ujawnili dokumenty SB na swój temat i sami zwrócili się z prośbą o wyjaśnienie ich sprawy.

Postawa Kościoła hierarchicznego wobec problemu lustracji duchowieństwa spotykała się z nieraz z bardzo krytyczną oceną. Nie brakuje opinii, że sprawa nie została wyjaśniona do końca i właściwie (Tarnowski 2007, s. 14). Lustracja duchowieństwa była postrzegana przez niektórych hierarchów jako jeden z elementów walki z Kościołem. Podkreślano fałsz intencji jej inicjatorów i fakt, że do oczyszczenia dążą przede wszystkim byli prześladowcy Kościoła, którzy nie przestali go szkalować (*List pasterski o św. Andrzeju Boboli 2007*).

Gwałtowny przebieg wydarzeń wywołał w Kościele poczucie zaskoczenia i przekonanie, że nie może pozostać w całej sprawie bezczynny. Dokładne zbadanie materiałów znajdujących się w Instytucie Pamięci Narodowej zapewne nie osłabiłoby jego autorytetu, a dowiodłoby heroicznej postawy w dramatycznej sytuacji, nie zmieniając faktu, że Kościół stanowił jeden z najbardziej znaczących ośrodków opozycji antykomunistycznej.

Bibliografia

- Abp Wielgus – rezygnacja – komunikat Nuncjatury* (2007), Warszawa, 7.01, <http://ekai.pl/wydarzenia/x11810/komunikat-nuncjatury-abp-wielgus-zrezygnowal/> [dostęp: 10.07.2012].
- Banek K. (2005), *Politologia religii – nowa dziedzina religioznawstwa. Zakres tematyczny, cele i perspektywy rozwoju*, (w:) Stachowski. Z (red.), *Religioznawstwo polskie w XXI wieku*, Polskie Towarzystwo Religioznawcze, Tyczyn.
- Boniecki A. (2007), *Ojciec marnotrawny*, „Tygodnik Powszechny”, nr 2.
- Boniecki A. (2009), *Niekończąca się historia. Episkopat o lustracji*, „Tygodnik Powszechny”, nr 12.
- Borecki P., Janik Cz. (2011), *Komisja Wspólna Przedstawicieli Rządu RP i Konferencji Episkopatu Polski w archiwaliach z lat 1989–2010*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa.
- Isakowicz-Zaleski T. (2007), *Księża wobec bezpieczeństwa na przykładzie Archidiecezji krakowskiej*, Znak, Kraków.
- Komunikat Kościelnej Komisji Historycznej* (2007a), Warszawa, 2.01, http://episkopat.pl/index.php?a=kalendarium_show&id=4462&typ [dostęp: 10.07.2012].
- Komunikat Kościelnej Komisji Historycznej* (2007b), Warszawa, 3.01, http://www.episkopat.pl/?a=dokumentyKEP&doc=200713_0 [dostęp: 10.07.2012].
- Komunikat Kościelnej Komisji Historycznej w sprawie abp. Wielgusa* (2007c), Warszawa, 5.01, <http://www.kosciol.pl/article.php?story=20070105115326260> [dostęp: 10.07.2012].
- Komunikat Kościelnej Komisji Historycznej* (2007d), 26.01, http://system.ekai.pl/kair/?screen=depszadodruku&scr_depesza_id_depeszy=373644 [dostęp: 10.07.2012].
- Komunikat podsumowujący wyniki badań Kościelnej Komisji Historycznej* (2007), Warszawa, 27.06, http://www.opoka.org.pl/php/bpkep/bpkep_show.php?id=5618 [dostęp: 10.10.2012].
- Komunikat z 335. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski* (2006), Warszawa, 9.03, „L'Osservatore Romano”, rok XXVII, nr 4(282).
- Komunikat z 336. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski* (2006), Poznań-Gniezno, 25.06, „L'Osservatore Romano”, rok XXVII, nr 8(285).
- Komunikat z 337. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski* (2006), Warszawa, 19.10, „L'Osservatore Romano”, rok XXVII, nr 12(288).
- Komunikat z 339. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski* (2007), Warszawa, 14.03, <http://episkopat.pl/dokumenty/>

- komunikaty_zp_kep/4774.1,Komunikat_z_339_Zebrania_Plenarnego_Konferencji_Episkopatu_Polski.html [dostęp: 10.02.2013].
- Komunikat z 342. Zebrania Plenarnego Konferencji Episkopatu Polski* (2007), Jasna Góra, 22.11, http://episkopat.pl/dokumenty/komunikaty_zp_kep/4769.1,Komunikat_z_342_Zebrania_Plenarnego_Konferencji_Episkopatu_Polski.html [dostęp: 10.02.2013].
- Andrzej Siemieniewski żadnych publikacji* (2007), Komunikat Kościelnej Komisji Historycznej, 28.02, <http://www.opoka.org.pl/aktualnosci/news.php?id=20330&s=opoka> [dostęp: 10.10.2012].
- Kościelna Komisja Historyczna zakończyła prace i przedłożyła Prezydium KEP sprawozdanie końcowe* (2007), Warszawa, 11.10, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114873,4570311.html> [dostęp: 10.07.2012].
- List biskupów polskich do kapłanów na Wielki Czwartek 2007* (2007), http://episkopat.pl/dokumenty/listy_pasterskie/4491.1,List_biskupow_polskich_do_kaplanow_na_Wielki_Czwartek.html [dostęp: 10.10.2012].
- List pasterski o św. Andrzeju Boboli* (2007), Metropolita Przemyski Arcybiskup Józef Michalik, Przemyśl, 25.02, http://episkopat.pl/dokumenty/pozostale/4492.1,List_pasterski_abp_Jozefa_Michalika_o_sw_Andrzeju_Boboli.html [dostęp: 10.10.2012].
- Memoriał Episkopatu Polski w sprawie współpracy niektórych duchownych z organami bezpieczeństwa w Polsce w latach 1944–1989* (2006), Jasna Góra, 25.08, „L'Osservatore Romano”, rok XXVII, nr 9–10(286).
- Nuncjusz Apostolski poinformował o liście Ojca Świętego Benedykta XVI do abp. Stanisława Wielgusa* (2007), Komunikat Rady Stałej Konferencji Episkopatu Polski, Warszawa, 20.02, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/kep/komunikatrs_20022007.html [dostęp: 10.07.2012].
- Oświadczenie abp. Stanisława Wielgusa* (2007), 5.01, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/W/WE/wielgus/oswiadczenie_05012007.html?akt_row=5&licznik=0 [dostęp: 10.07.2012].
- Oświadczenie Konferencji Episkopatu Polski po zapoznaniu się z listem Stolicy Apostolskiej nt. dokumentów Kościelnej Komisji Historycznej* (2007), Warszawa, 11.03, <http://www.kuria.lomza.pl/index.php?wiad=2597> [dostęp: 29.11.2012].
- Oświadczenie Konferencji Episkopatu Polski* (2006), Warszawa, 9.03.2006, „L'Osservatore Romano”, rok XXVII, nr 4(282).
- Raport o stanie wiary w Polsce* (2011), Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski Arcybiskup Józef Michalik w rozmowie z Grzegorzem Górnym i Tomaszem P. Terlikowskim, POLWEN, Radom.

- Słowo Biskupów Polskich do wszystkich wiernych Kościoła w Polsce* (2007), Warszawa, 12.01, http://episkopat.pl/dokumenty/listy_pasterskie/4494.1,Slowo_Biskupow_Polskich_do_wszystkich_wiernych_Kosciola_w_Polsce.html [dostęp: 10.07.2012].
- Stawrowski Z. (2014), *Budowanie na piasku. Szkice o III Rzeczypospolitej*, Znak, Kraków.
- Tarnowski K. (2007), *Problem władzy*, Diagnostyka, Ankieta: Ingres, którego nie było, „Znak”, rok LIX, nr 621.
- Terlikowski T.P. (2007), *Odwaga prawdy. Spór o lustrację w polskim Kościele*, Prószyński i S-ka, Warszawa.
- Zajac M. (2006a), *Jedność, wolność, miłość. Obradował Episkopat*, „Tygodnik Powszechny”, nr 12.
- Zajac M. (2006b), *Najważniejsze jest zbawienie. Biskupi na Jasnej Górze*, „Tygodnik Powszechny”, nr 36.

POLISH BISHOPS' CONFERENCE AND LUSTRATION OF CLERGY

Abstract

This paper attempts to analyse the stance of the Polish Bishops' Conference on the subject of lustration of clergy. The issue emerged in Polish public debate, due to allegations that certain clergymen co-operated with communist secret service. In the after-war period, the Polish Church was a subject of repressions and advanced surveillance from the Security Service functionaries. The issue of lustration of clergy emerged mainly in connection with the case of archbishop Stanisław Wielgus. The research approach and methods appropriate to political and administrative sciences were used, including source analysis, system analysis and a genetic-historical method. The stance of Polish Church hierarchy towards the lustration of clergy was often criticised. There are many opinions implying that the problem was not clarified entirely and properly.

Keywords: lustration, Polish Bishops' Conference, Security Service.

JEL Codes: Z12

Afiliacja: **dr hab. Marek Delong, prof. PRz**
Politechnika Rzeszowska
Wydział Zarządzania, Zakład Nauki o Bezpieczeństwie
al. Powstańców Warszawy 12
35-959 Rzeszów
e-mail: m.delong@prz.edu.pl